

Nytt fra

ØSTMARKA

Medlemsblad for Østmarkas Venner 53. årgang Nr. 2/2019

*Dialog om nasjonalparken
Alle kan være veg-gledere
Minneord etter Oddvar Rolstad*

Desinformasjon kommer ikke til å stanse nasjonalparken

Av Helga Gunnarsdóttir

Lederen har ordet:

Etter at både Fylkesmannen og Miljødirektoratet i løpet av de siste månedene har konkludert med at Østmarka inneholder tilstrekkelige naturkvaliteter til at en nasjonalpark kan opprettes, har det kommet mange rare argumenter fra motstandernes rekker. Noen av argumentene likner på ren desinformasjon, mens andre handler mer om misforståelser og uklarheter. Det ser heldigvis ikke ut til at nasjonalpark-motstanderne har mye å fare med.

Det er for eksempel ikke lett å vite om administrerende direktør Arne Rørå i Norskog gjorde seg skyldig i en misforståelse, eller om han prøvde seg på desinformasjon, da han skrev reservasjonsløst i et innlegg i Nationen 16. april at «Elvestuen vil fjerne veier og dammer» i Østmarka. Men det har altså ikke Elvestuen sagt noe om.

Sakens fakta er som følger: Miljødirektoratets brev til klima- og miljøminister Ola Elvestuen i mars inneholdt mange gode, men også noen få overraskende anbefalinger. De anbefalte å «tilbakeføre» eksisterende veier og fjerning av dammer, slik at vannspeilene endres. Fakta er at mange av de regulerte vannene som omtales i brevet ligger utenfor de områdene som er aktuelle for en nasjonalpark. Dessuten ble det anbefalt at de to

eksisterende naturreservatene burde få en redusert vernestatus ved innlemmingen i en fremtidig nasjonalpark. Vi mener at reservatene ikke bør omgjøres til nasjonalpark, for det vil svekke vernet deres. Østmarkas Venner og andre organisasjoner har derfor allerede bedt Elvestuen om å ikke følge opp disse anbefalingene i den kommende utredningen.

Da saken ble behandlet i Stortinget i forbindelse med et Dokument 8-forslag fra blant andre Venstre ved Ola Elvestuen i 2017, understreket partiene bak forslaget viktigheten av «at en forskrift for en eventuell nasjonalpark i Østmarka tar høyde for tilrettelegging for friluftsliv og sikrer nødvendig tilgjengelighet». Videre viste de til at «det er både fastboende og ca. 90 hytter i tillegg til et par serverings- og overnattingssteder i områdene som er foreslått som nasjonalpark i Østmarka.» De uttalte også at «det er viktig at disse sikres fortsatt mulighet til å bruke eiendommene i Østmarka i forbindelse med opprettelse av nasjonalparken, og mener at deres rettigheter bør videreføres slik de er fastsatt og praktiseres etter markaloven».

Dette er føringer som fortsatt blir lyttet til og er viktige, og vi er av mange grunner sikre på at veiene til Vangen og Rausjø vil bli be-

Nytt fra Østmarka – Medlemsblad for Østmarkas Venner

Ansvarlig utgiver: Østmarkas Venner,
Postboks 85 Nordstrand, 1112 Oslo
Redaktør: Helga Gunnarsdóttir
Assisterende redaktør: Bjarne Røsjo
e-post: Bjarne.rosjo@brmedia.no

Forsidebilde: *Tiur i gammelskogen.*
Foto: Lars Lindland
Grafisk design, repro og trykking: 07 Media – 07.no
Opplag: 4 400
Frist for stoff til neste nr. er 1. juli 2019

holdt i en framtidig nasjonalpark. De er dessuten begge bomveier, og slike finnes det allerede flere av i eksisterende nasjonalparker. De to-tre gamle fløtningsdammene som er kulturminner i Oslo og Skis kommuneskoger er vi også sikre på at vil bestå i en framtidig nasjonalpark. I drikke- og reservedrikkevannskildene Nøkle vann, Drettvann, Elvåga og Nordbysjøen, samt Børtervann som dessuten er regulert til vannkraft, vil demningene også bestå fordi de ligger utenfor en framtidig nasjonalpark. Så ta det med ro: Det blir fortsatt mulig å både kjøre til og drive skistue på Vangen, det blir fortsatt mulig å leve det gode liv på hytter i Rausjø, det blir fortsatt mulig å preparere skiløyper i Østmarka – og så videre.

De områdene som er foreslått innlemmet i en framtidig nasjonalpark, er offentlig eid skog som er tilbudt av Oslo og Ski kommuner. Miljødirektoratet anbefaler at private skogeiere omkring får anledning til å spille inn arealer etter en vanlig frivillig verneprosess. Det er i tråd med det ØV har anbefalt i mange år, og her er vi også på linje med Norskog. Men ØV deler ikke Norskogs bekymring om at disse skogsarealene kan bli tatt ut av ordinær skogsdrift. Skogen drives allerede meget forsiktig av friluftslivshensyn, og ved et vern vil det bli utarbeidet en skjøtelsesplan.

Nasjonalparkmotstanderne i Enebakk hevder at et vern vil gå utover brannberedskapen fordi det ikke vil bli lov å slukke skogbranner. Dette blir påstander som ikke har belegg i norske nasjonalparker.

Norskog og nasjonalpark-motstanderne i Enebakk hevder også at Østmarkas naturkvaliteter er godt nok sikret gjennom Markaloven. Det er ikke riktig, blant annet fordi markaloven ikke regulerer skogbruksaktiviteter. Med dagens markalov er det fullt tilfyllt å forlenge veinettet inn i de mest uberørte områdene og hogge der, og dermed er ikke naturen og økosystemene vernet. Det er kun vern som nasjonalpark eller tilsvarende som kan bevare økosystemene. Stortinget har vedtatt 10 prosent skogvern, og dit er det fremdeles langt. Østmarka nasjonalpark vil fylle både en mangel i nasjonalparksystemet og i skogvernet. Vernet av offentlig eid skog i Østmarka vil dessuten minske behovet for vern av privat skog på Østlandet og det later det til at Norskog hopper bukk over.

Da statsråd Elvestuen deltok i markeringen av markalovens tiårsjubileum i begynnelsen av april (se side 4), benyttet han anledningen til å kunngjøre at han ville invitere kommuner og organisasjoner til dialogmøter før den formelle verneprosessen starter. Her skal alle få anledning til å si sin mening, og så kan kanskje noen av misforståelsene bli oppklart. Disse møtene er nå berammet til 20. og 24. mai, og vi regner med at statsråden deretter kunngjør oppstart av verneprosessen før sommeren. Vi gleder oss, og det er det mange andre som også gjør! Nærmere 1300 personer meldte sin interesse for å gå i Elvestuens fotspor på en guidet tur i den etterlengtede nasjonalparken i slutten av april. Det sier mye om den positive interessen for nasjonalparken!

Styret i Østmarkas Venner 2019–2020

Leder: Helga Gunnarsdóttir 959 92 349

Sigmund Hågvar 917 14 510
Bente Lise Dagenborg 419 22 941
Ingunn Lian Nylund 949 82 006
Johan Ellingsen 909 21 568

Nestleder: Kjell Erik Sandberg 996 39 686

Kristin Lund 957 09 166
Varamedlemmer: Lars Lindland 917 58 485
Bjørnar Thøgersen 416 25 025
Jonas Ramsrud 994 15 407

Medlemsregister og regnskap: Ingunn Lian Nylund 949 82 006

E-post til styret og ansatte: fornavn@ostmarkasvenner.no

Dialogmøter foran nasjonalpark-prosessen i Østmarka

Av Bjarne Røsjo

Østmarka inneholder et område på 50 til 70 kvadratkilometer som er egnet til å bli nasjonalpark, heter det i en anbefaling som ble sendt til klima- og miljøminister Ola Elvestuen 12. mars. Elvestuen inviterer nå berørte kommuner og organisasjoner til dialogmøter, for å sikre det lokale eierskapet til nasjonalparken.

Fylkesmannen i Oslo og Akershus utarbeidet høsten 2018 en rapport som viste at Østmarka inneholder så store naturverdier at det er gode grunner til å etablere en nasjonalpark. Denne rapporten ble i desember oversendt Miljødirektoratet, som skulle bruke Fylkesmannens rapport som underlag for sin egen vurdering.

Miljødirektoratet brukte deretter et par måneder på å utarbeide en rapport, som ble sendt til Klima- og miljødepartementet og offentliggjort 14. mars. Den rapporten bekreftet at Østmarka virkelig inneholder de naturverdiene som Fylkesmannen hadde påpekt, og vakte derfor stor glede både hos statsråden og blant Østmarkas Venner.

– Endelig kan vi få nasjonalpark nær Oslo! Jeg foreslo i sin tid at det burde etableres en nasjonalpark i Østmarka, og nå vil jeg gå videre med dette arbeidet, med bakgrunn i Miljødirektoratets anbefaling. Østmarka har store naturverdier. Vi er nå et skritt nærmere en nasjonalpark, skrev klima- og miljøminister Ola Elvestuen i en pressemelding fra departementet.

– Jeg vet det er delte meninger om en nasjonalpark i Østmarka, både blant kommunene og i ulike organisasjoner. Jeg ønsker derfor å ha en god dialog med de som kan bli berørt av en framtidig nasjonalpark før en formell verneplanprosess starter, lovte Elvestuen.

Da Dagsavisen intervjuet Elvestuen og spurte om det kan bli nasjonalpark mot Enebakks vilje, svarte Elvestuen bekreftende. Han henvisste til regjeringens Granavolden-erklæring, hvor det åpnes for å ta «regionale hensyn».

Proessen tar tid

Ola Elvestuen lanserte forslaget om en nasjonalpark i Østmarka i 2013 etter et innspill fra Østmarkas Venner, mens han var byråd i Oslo. Oslos kommuneskoger har hele tiden vært utgangspunkt for forslaget, men det har senere blitt klart at også Ski kommune er positiv til en nasjonalpark i sine områder i Østmarka.

– At klima- og miljøministeren nå har fått overlevert en anbefaling, innebærer at vi er på terskelen til at han starter opp verneprosess. Når regjeringen har fattet vedtak om oppstart gjenstår det fortsatt en lang og

– Jeg kommer til å legge opp til en god dialog med berørte parter i nasjonalpark-saken, sa Ola Elvestuen under et foredrag på Voksenåsen 2. april 2019.

grundig prosess med utredninger, planlegging og høringer, sier Østmarkas Venners styreleder Helga Gunnarsdóttir. Det er Fylkesmannen i Oslo og Viken som vil få i oppdrag å lede verneprosessen.

– Jeg har stor tillit til at Fylkesmannen vil utføre oppdraget på en faglig god og inkluderende måte. Jeg er også glad for at det anbefales at vern på privat grunn skal foregå etter en frivillig vern-prosess, tilføyer hun.

Østmarka har nasjonal verdi

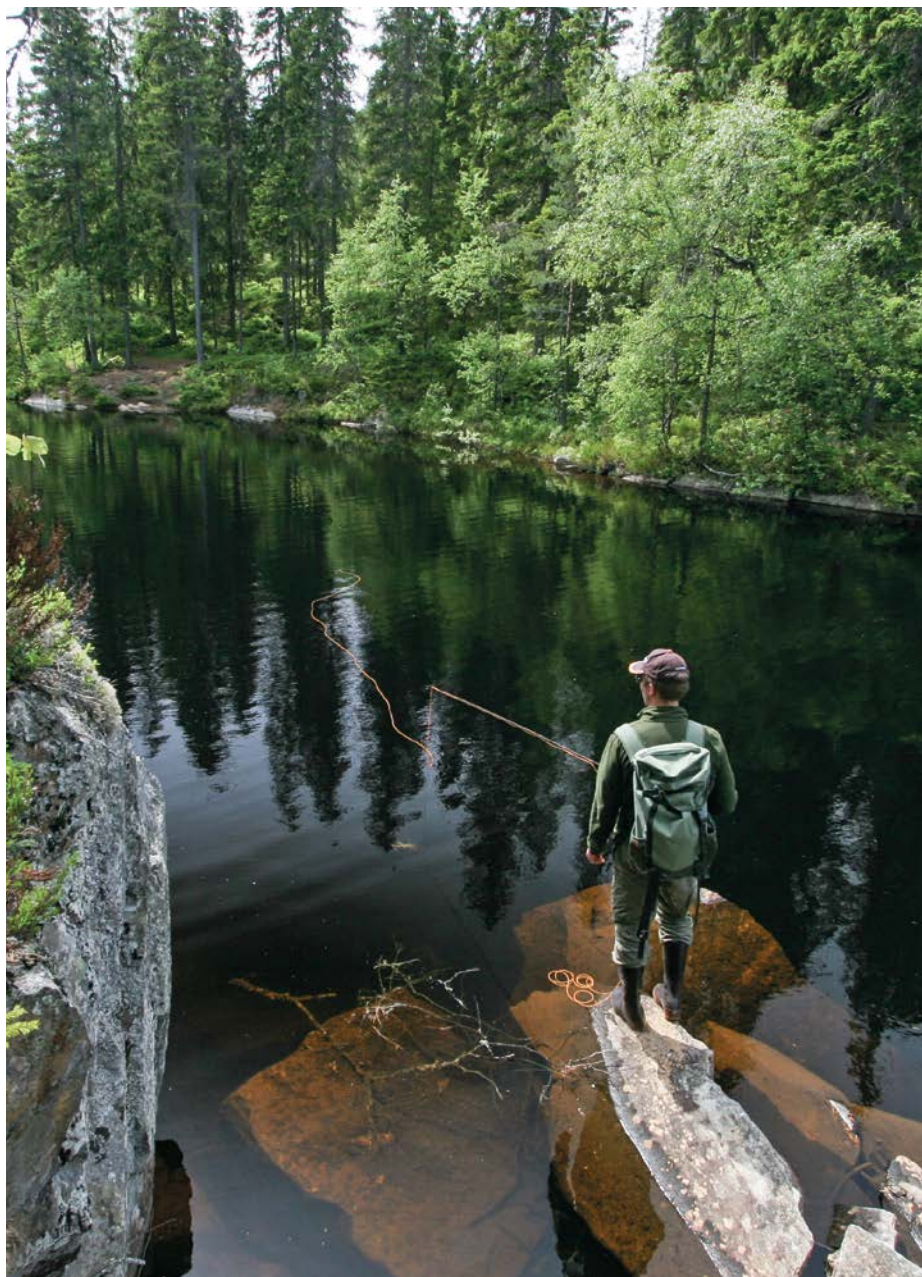
ØV-lederen understreker at nasjonalparken ikke bare handler om å verne et skogsområde som har stor verdi for befolkningen i Norges tettest bebodde område. Østmarka er nemlig også et unikt skogsområde og en

nasjonal ressurs som bør bevares ordentlig for ettertiden. I dag har Fastlands-Norge 40 nasjonalparker, men ingen av dem ligger i et lavereliggende skogsområde på Østlandet, påpeker hun.

– Dette er et åpenbart «hull», for skal nasjonalparkene våre gjenspeile hele det norske mangfoldet av økosystemer og landskap. En nasjonalpark i Østmarka vil bidra til å oppnå denne viktige målsettingen, påpeker Gunnarsdóttir.

Nasjonalparken rykker stadig nærmere

Ola Elvestuen har sørget for en stadig fremdrift i nasjonalpark-saken etter at han ble klima- og miljøminister i januar 2018. Det første utspillet kom under Markadagen ved

Fluefiske i Svartoren, Ski kommune. Foto: Henrik Strømstad.

Skullerudstua 4. mars samme år, da han gikk opp på en stubbe og erklærte at regjeringen ville starte arbeidet med å kartlegge verneverdiene i Østmarka. Drøye to uker senere kom han til Østmarkas Venners årsmøte og gjentok løftet.

- Hvis kartleggingen viser at verneverdiene er til stede, skal jeg gjøre mitt for å drive igjennom en beslutning om nasjonalparken så fort som mulig, sa Elvestuen til et jublen- de årsmøte 20. mars. Deretter landet opp- draget altså hos Fylkesmannen, før det gikk videre til Miljødirektoratet.

Da Elvestuen holdt foredrag om markalo- vens tiårsjubileum på Voksenåsen konferan- sehotell 2. april, benyttet han anledningen til å beskrive et nytt skritt i den omstende- lige verneprosessen.

- Oslomarka har det meste: Badevann, hem- melige stier, skiløyper både for de som skal gå fort og for barnefamilier, gamle plasser

som forteller historie, og stuer hvor turgåere kan få kaffe og vafler både sommer og vin- ter. Marka har også natur av nasjonal inter- esse. Men Marka har foreløpig ikke noen nasjonalpark, og det mener jeg definitivt at den bør ha. Østmarka har store naturver- dier, og Miljødirektoratet har nå slått fast at deler av Østmarka oppfyller kravene til å bli nasjonalpark. Dermed er vi et skritt nær- mere å få en slik nasjonalpark, sa Elvestuen.

- Østmarkas Venner har vært drivkraften hele tiden, og jeg var så heldig at jeg var byråd da vi fikk et vedtak om nasjonalparken i by- styret i Oslo. Men det er fortsatt delte me- ninger, og jeg kommer derfor til å legge opp til en god dialog med de som blir berørt, før vi starter en formell verneplanprosess. Nå sender jeg derfor møteinvitasjoner til kom- munene og organisasjonene. Det tror jeg vil styrke den lokale forankringen, og lokalt eierskap er viktig for at forvaltningen skal bli langsiktig og god, opplyste Elvestuen.

Støtt Østmarkas Venner via Grasrotandelen

GRASROTANDELEN

ØSTMARKAS VENNER

Organisasjonsnummer: 871278202

32774871278202

Stor oppslutning om ØVs årsmøte

Østmarkas Venners årsmøte på Skullerudstua 19. mars var enda bedre besøkt enn foreningens årsmøter pleier å være, med ca. 130 framømte.

Styreleder Helga Gunnarsdóttir hilste velkommen og gikk deretter igjennom hovedpunktene i en årsberetning som fylte hele 32 sider i bladet, med informasjon om mange aktiviteter og viktige gjennomslag i 2018.

Årsmøtet bar bud om at ØV er en slagkraftig organisasjon med stor aktivitet i styret, og aktive medlemmer som følger med og er fornøyd med styrets arbeid. Medlemmene og varamedlemmene som var på valg ble da også gjenvalgt med akklamasjon, med unntak av at Haakon Aaen fra Ski ba om avløsning som varamedlem. Han ble takket for flott innsats

i styret og ved mange arrangementer. Jonas Ramsrud fra Oslo kom inn som nytt varamedlem.

Etter den formelle delen av årsmøtet inntok fotografen Erik Wassum podiet, for å vise fram vakre og stemningsfulle bilder fra boka «Fire temperamenter Østmarka» – som ble utgitt i 2016. Fotografiene i boka formidler stemninger fra alle årstidene, alle døgnets tider og varierende værforhold – samtidig som de er uavhengige av tid og sted. Wassum forklarte blant annet at han ikke fotograferer steder men stemninger, og høstet varm applaus.

ØVs styre og varamedlemmer 2019-2020. Foran f.v. Ingunn Lian Nylund, Kjell Erik Sandberg, Bente Lise Dagenborg, Kristin Lund, Helga Gunnarsdóttir (leder). Bak fra venstre: Johan Ellingsen, Bjørnar Thøgersen (vara), Jonas Ramsrud (vara), Lars Lindland (vara), Sigmund Hågvar. Foto: Steinar Saghaug.

Stien fra Kjerringhøgda ned til Mosjøkastet er kronglete og bratt, men to vennlige tompler signaliserer at dette kommer til å gå bra. Foto: Bjarne Røsjø.

1300 var interessert i nasjonalparken

Da Østmarkas Venner inviterte på Facebook til en guidet vårtur i den planlagte nasjonalparken, meldte det seg først nærmere 1300 interesserte. Vi måtte derfor begrense antall deltakere, men tallet sier uansett noe om den store interessen som nasjonalparken er blitt møtt med.

Da dagen opprant 28. april, var det til slutt ca. 60 mennesker som ble med Sigmund Hågvar på tur fra Bysetermåsan opp til Kjerringhøgda og videre til Vangen. Det var en akkurat passe stor gruppe, slik at det ble god tid til både å klatre opp i branntårnet,

Hågvars presentasjon ved foten av tårnet, og en utfyllende runde med spørsmål og svar. Etter en lang og god rast i det plutselig varme vårværet gikk vandringen videre til Vangen, og derfra kunne deltakerne velge mellom skogsveien og to-tre ulike stier tilbake til utgangspunktet.

– Siden denne turen var en del av Oslo Miljøhovedstad, ga det oss en fin anledning til å informere om nasjonalparken til mange deltakere som ikke hadde vært med på tidligere turer, oppsummerte ØVs styreleder Helga Gunnarsdóttir etterpå.

Oddvar hadde både store kunnskaper og et godt humør. Foto: Steinar Saghaug.

Oddvar Rolstad (1928–2019)

Med Oddvar Rolstads bortgang har Østmarkas Venner mistet det siste æresmedlemmet som var med på organisasjonens stiftelsesmøte 8. november 1966. Samtidig har vi mistet en trofast og verdifull tillitsvalgt gjennom mange år. Vi sørger over tapet av en god venn, men gleder oss samtidig over mange gode minner.

Det var et ufyselig regnvær, men likevel fant 65 ivrige naturvernere veien til Rustadsaga ved Nøkle vann om kvelden 8. november 1966. De skulle nemlig etablere Østmarkas Venner (ØV) og ta opp kampen mot den pågående nedbyggingen av friluftslivsområdene på Oslos østkant. Oddvar Rolstad var en av de 65, sammen med blant annet Finn Jensen og Kai Ekanger – to av ØVs æresmedlemmer som døde i henholdsvis 2015

og 2018. Oddvar var født i 1928 og gikk ut av tiden 4. mars 2019, i sitt 91. år.

I et intervju i 2015 fortalte Oddvar at han kom til stiftelsesmøtet etter at han hadde fått øye på en av plakatene med innkalling. På den tiden var han allerede medlem i Skiforeningen, som han kritiserte fordi han mente de bare var interessert i Nordmarka.

Oddvar ble ikke aktiv i ØV like etter stiftelsesmøtet – på den tiden hadde han nemlig nettopp etablert seg som tannlege, med praksis på Bøler. Dessuten hadde han kone og to små sønner, og livet var rett og slett for travelt til å bli aktiv i organisasjonslivet.

Men det skulle han ta igjen senere, for Oddvar hadde tillitsverv i Østmarkas Venner kontinuerlig etter at han kom inn i styret i 1978. Da gikk han rett inn i vervet som styrets nestformann, i tillegg til at han ble medlem av forretningsutvalget og løype- og adkomstutvalget. Han var også svært aktiv i Skogutvalget i en årrekke.

Oddvars kunnskaper var alltid verdifulle når foreningen skulle vurdere drifts/hogstplaner og forslag til ulike inngrep i Marka. Dessuten tok han seg alltid tid til å stille opp på befaringer, og til å representere foreningen i møter med grunneiere og kommunene. Etter at Oddvar gikk av som styremedlem, fortsatte han som observatør der i mange år. Han var på sitt siste styremøte så sent som i juni 2018, men etter det sviktet helsa så mye at han ikke kunne være med lenger.

I tillegg til at Oddvar var en bauta i organisasjonsarbeidet, var han også en flittig bidragsyter til medlemsbladet Nytt fra Østmarka. Dessuten er han antakelig ØVs fremste medlemsverver gjennom tidene. Hans personlige rekord er 58 nye medlemmer i løpet av én dag ved Østmarksetra. Til sammen må han ha vervet mange hundre medlemmer, og dermed har han vært sentral i å gjøre ØV til en slagkraftig organisasjon.

Da Oddvar ble utnevnt til æresmedlem i 2004, holdt daværende styreleder Steinar

Saghaug en munter tale der han blant annet påstod at tannlege Rolstad pleide å ta et solid grep med tanga rundt visdomstanna på alle nye pasienter. Så kom spørsmålet: «Er du medlem i Østmarkas Venner?».

– Det med tanga var bare noe Steinar fant på, men det er sant at jeg har vervet mange medlemmer på kontoret. Jeg hadde nemlig bedt søster om å spørre nye pasienter om de var medlem, når hun likevel skulle notere personalia på dem, fortalte Oddvar senere.

Oddvar Rolstad har også vært medlem i Ski-foreningen, hvor han satt 20 år i Markakomiteen. Han var da også innehaver av Ski-foreningens sølvnål for stor innsats gjennom en årrekke. Dessuten har han vært tillitsvalgt i Oslo og Omland Friluftsråd (OOF) og var nestleder i styret i en årrekke. Han var et av OOFs æresmedlemmer – en anerkjennelse som henger svært høyt siden kun seks personer er tildelt den siden 1936. Her var han i godt selskap med blant andre Erik Sture Larre og Nils Houge. Han var også med på etableringen av ski- og løypegjengen ØX i 1984, sammen med Kjell «Stakan» Staxrud.

En av de sakene Oddvar jobbet mest med, var å forhindre at det skulle etableres en skytebane i Østmarka. De første planene om å plassere en ny skytebane for Oslo-området i Østmarka ble lansert allerede i 1973. ØV og flere andre organisasjoner protesterte, og året etter satte Oslos formannskap ned foten og bestemte at alle planer om skytebane i Østmarka skulle henlegges.

Men det tok ikke mange årene før planene dukket opp igjen. De endelige punktumet ble ikke satt før i 2009, da det ble vedtatt å

Oddvar var med på sitt siste styremøte i Østmarkas Venner, som observatør, 5. juni 2018. Foto: Bjarne Røsjø.

bygge en innendørs skytebane ved Åsland isteden. Da hadde Oddvar stått på barrikadene i en årrekke, og det er langt på vei hans fortjeneste at Østmarka ble spart for en skytebane.

Oddvar brakte med seg store kunnskaper og et sterkt engasjement inn i organisasjonsarbeidet. Men han hadde også et godt humør som kunne gjøre ethvert møte til en fest. Han holdt gjerne hjertevarme takk for maten-taler, deklamerte dikt av skog-venner som Alf Prøysen og Hans Børli utenat, eller gjenfortalte muntre historier blant annet om ordføreren i en kommune sør i Oppland.

Oddvars naturglede skinte kanskje ekstra sterkt om våren, for da satte tannlege Rolstad opp skiltet «Stengt på grunn av tiurleik» på kontordøra. Så dro hele familien til skogs i to uker, helst til Sigdal hvor familien hadde hytte. Men hytta ble ikke mye brukt om våren, for da lå Oddvar og sønnene i kamuflasjetelt for å følge med på tiur- og orreleiker i området.

Oddvar hadde et sterkt sosialt engasjement som sprang ut av oppveksten i beskjedne kår på et småbruk i Odalen. Men Oddvar kunne bruke humor også om slikt, som den gangen han skulle beskrive hvor dårlige forholdene var blant skogsarbeiderne før krigen. – Da fantes det bare én hundrekroning i Odalen, og den gikk på omgang mellom skog-eierne! sa Oddvar.

Det var veldig trist å høre om Oddvars bortgang, og våre tanker går til hans kjære Olaug og sønnene Erlend og Jørund. Men midt i sorgen husker vi også hans store innsats for Østmarka og de mange gode og varme minnene han har gitt oss. Oddvar var en mann av «hel ved».

På vegne av Østmarkas Venner:

Steinar Saghaug, styreleder 1998–2011

Johan G. Ellingsen, styreleder 2011–2017

Helga Gunnarsdóttir, styreleder 2017–

Da Oddvar Rolstad ble intervjuet i 2004, hadde han tilbrakt 500 netter under kamuflasjonen, for å observere røy og tiur. Foto: Ellen Beate Dyvi, Tannlegetidende.

Vårens spill

Tekst: Ellen Beate Dyvi

Knepp, knepp. Klunk. Rasle rasle. Hopp. Bruse med fjærene. Hopp. Det er en grytidlig lørdag morgen. Man hører disse knepp, klunk og rasle, rasle, og aner en sort skygge, som raver hit og dit. For så plutselig å gjøre et hopp. Før man hører et nytt klunk og ser at herren finner det for godt å spankulere, først den ene veien og så den andre.

Nei, det er ikke en mann på vei hjem fra fest i ferd med å tømme lommelerken sin, vi beskriver. Dette er tiurleik – eller vårens vakreste eventyr, for Oddvar Rolstad. Tannlegetidende er med ham ut denne natten i slutten av april, for å observere kongen blant skogsfugl.

Vi er i Sigdal og ligger i skogen under en kamuflasjeduk med små kikkhull, og kan så vidt røre oss. Fuglen må ikke bli skremt. Bare hvisking er tillatt. Fredag kveld ble vi beord-

ret i seng klokken 21. For Rolstad kan dette med timing. Vi hadde ikke før sagt god natt, før vi hørte den ene store fuglen etter den andre slå seg ned i trærne rundt oss, og lage rapelyder. Da var det på tide å hvile litt både for folk og fugl, før spillet; som ganske riktig viste seg å sette i gang idet klokken nærmet seg fire. Da var vi blitt purret av Rolstad, som har egen lomme til vekkerklokken inne i soveposen. Den har kona sydd på for ham.

Hun må være tålmodig. For det er ikke mye hun ser til mannen sin når det våres i luften. Hver eneste vår, hver eneste natt i to uker, ligger han ute og observerer skogsfuglens paringslek. Slik han har gjort det siden han var seks år gammel, da han fikk være med onkelen for første gang, i Odalen, der han vokste opp.

Da han hadde plikttjeneste i Hallingdal i to år, ble det ikke så mye tiurleik. Men fra og med da han fikk egen tannlegepraksis på Bøler i 1960, ble pasientene bare møtt av en lapp på døren de to siste ukene av april: Stengt på grunn av tiurleik. Og de to sønnene hans er like besatt. Den ene har til og med tatt doktorgrad på fenomenet, langt på vei basert på farens loggførte observasjoner. Og sønnesønnene blir også med av og til, men de er ikke fullt så interessert.

Lydene vi hører er knepping, klunk, og sliping eller filing i gjentagende serier. Det er snakk om annonserings-, imponerings-, trusel-, kamp- og paringsatferd, skal vi tro doktorgradsavhandlingen.

– Det er høneuke nå, forteller Rolstad. Det betyr at røyene også er i området og kommer ned på bakken, hvis vi er heldige.

Det lysner i skogen, og vi ser og ser. Der sitter det en røy i treet, og der sitter det én. Og der, og der. Og hvor vi enn snur oss, span-

*Det er helt vanlig at én tiur får alle røyene på spillplassen.
Foto: Oddvar Rolstad.*

kulerer en hann. Minst en syv-åtte stykker til sammen. Men hun, hun bare sitter der med ryggen til og gjør ikke mine til å la seg imponere. Den røya.

– *Er røy et skjellsord for deg, Oddvar Rolstad?*

– Å nei. Langt i fra, svarer han, og snakker varmt om både røy og rype. Ikke godt å vite hvilke preferanser han har.

Endelig flakser hun ned, og setter seg på bakken, og Rolstad forteller at hennes «okk, okk, okk» er musikk i hans ører. Og hannfuglene kommer styrtende fra hver sin kant. Det blir ikke så mye kamp av det denne gangen. Det ser ut som om det alt er avgjort, for hun forsvinner målbevisst bak en knaus med den ene tiuren. Dette gjentar seg. En røy kommer ned, og forsvinner bak knausen med den samme typen.

– Dette er helt vanlig. At én tiur får alle røyene. Et år opplevde jeg at det var hele 25 tiu-

rer på en spillplass. Men det var bare én som ble stamfar til ungene som ble født det året.

Urettferdig som bare juling, altså. Som alt annet i verden.

– *Hvem vinner, er det han som er størst, eller han som hopper høyest?*

– Det er det ingen som har kunnet si noe om ennå. Hvorfor den ene blir valgt. Vi ser bare at ofte er det den samme år etter år, forteller Rolstad, og fortsetter:

– Hver røy legger syv-åtte egg hver gang. Hun kan godt legge egg to ganger samme år. Sytti prosent av eggene blir røvet, av rev, mår eller kråkefugl. Når kyllingene er klekket, er det nok en gang sytti prosent som blir tatt. Det vil si at av hundre egg, blir det bare igjen ni fugl som kommer på vingene til høsten.

Det er mange lyder i skogen, og Rolstad identifiserer måltrost, rødstrupe, nøtteskrike, rødvingetrost og svartspett for oss. Vi må ikke tro at en hakkespett bare er en hakkespett. Der er det mange ulike varianter. Han er et oppkomme av kunnskap. Og selv om vi egentlig er helt stille, er det ikke så rent lite han får formidlet i form av hvisking i løpet av timene under kamouflasjen.

Han er opptatt av mer enn tiurleik. Og har sett flere dyr enn som så. Til og med både bjørn og gaupe har han møtt i skogen. Han har vært styremedlem i Oslo og Omland Friluftsråd i 21 år, og var med å starte Østmarkas venner – i protest mot forherligelsen av Nordmarka. Han er svært engasjert, og skogshogst for eksempel, kan fort gjøre ham sint. Dette er en friluftsmann av store dimensjoner. Men han er ingen jeger.

– Jakt er noe jåleri som folk fra Asker og Bærum driver med, fnyser vår mann under teltduken. Selv returnerte han våpenet han hadde fått av forsvarer da guttene hans var små og begynte å stille spørsmål. Det var da Oddvar Rolstad ble pasifist.

Rolstad kan ikke tenke seg noen annen måte å møte våren på enn i skogen med tiurleik. Han nærmer seg 500 netter ute.

– Dette er galskap og lidenskap på en gang. Ingen netter har vært like. De kommer til spillplassen om kvelden, fra dagområdet sitt, der de gjerne har sittet og slumret under en lurvegran. Så slår de seg ned i trærne og starter spillet på morgenkvisten. Noen ganger driver de på til langt på dag. Det hele begynner rundt 15. april og topper seg den siste uken av april, i høneuka. Så dabber det av, for så å blusse opp igjen. Et år opplevde jeg tiurleik helt til 7. juni. Dessuten kan det godt forekomme spill på vinteren også, forteller Rolstad, som slipper å tilbringe dagen under en lurvegran selv.

Han er nemlig ikke helt villmann hele tiden de ukene spillet pågår. Han har en enkel hytte, uten strøm, og med vedfyring og utevann i Sigdal, der han søker ly og slapper av innimellom slagene.

Oddvar på tiurleik

- Dette intervjuet ble første gang publisert i tidsskriftet Tannlegetidende i 2004
- Artikkelforfatteren – tidsskriftets redaktør – har gitt tillatelse til å gjengi intervjuet i Nytt fra Østmarka
- Oddvar Rolstad (1928–2019) var æresmedlem i Østmarkas Venner

– Se, jeg fant Grønneberghytta!

Alle kan være veg-gledere

Tekst og foto: Egil Engen

Vi har alle våre liv å leve, med forskjellige aktiviteter i tillegg til friluftslivet. Men de fleste av oss har tid til å ta med seg en venn på tur iblant – eller en vi ikke kjenner.

26 januar i år skrev Hanan Abdelrahman, gift tobarnsmor med bakgrunn fra Egypt, et innlegg i Østmarka-gruppa på Facebook: «Hvordan er det å gå opp til Kjerringhøgda nå? Hvem ønsker å bli med meg på tur dit?» Hun fortalte at hun ikke var vant til turer om vinteren.

Jeg skulle uansett ut på tur dagen etter, og sendte henne en melding om at jeg kunne

være med. Det ble en artig tur, som i ettertid har blitt omtalt på dagbladet.no og delt med Facebook-gruppene UT.no, DNT.no m fl. Seinere har vi vært på en kort skitur, og det finnes ideer om flere turer utover sommeren.

I dette tilfellet var det en uerfaren, men initiativrik person med en god porsjon selvtillit som selv gjorde et Facebook-framstøt for

å få en ny opplevelse i Marka. Andre ganger spør folk på nett om føret i Marka, om hvor det er gode leirplasser, og om avstander og tilgjengelighet. Det er mer sjelden å se noen be om turfølge eller invitere ukjente til å være med. Det kan være flere grunner til det: Noen vet kanskje ikke helt hva de skal spørre om, andre er av forskjellige årsaker engstelige for å kontakte fremmede. Man kan selvfølgelig melde seg på DNT-turer eller finne turforslag på sider som UT.no, men det krever gjerne litt mer planlegging.

Facebook som avtalearena

I etterkant av den nevnte «Facebook-turen» var det flere av de mest aktive medlemmene i Østmarka-gruppa som ga uttrykk for at det var vanskelig å få med seg andre på tur. At de som regel gikk alene, men gjerne skulle hatt turfølge.

I andre Facebook-grupper, som grupper for turskøyteløpere, går gruppemedlemmene gjerne inn og kunngjør at de skal på tur, hvor de skal, og hvor og når andre kan møte opp for å delta. Kanskje en idé også for de som ønsker turfølge i Østmarka, enten i eksisterende Østmarka-grupper eller ved å opprette en «Turkompis i Østmarka»-gruppe?

Mange av de store Facebook-gruppene har enkeltmedlemmer som bruker diskusjonstråder til å prate ned andre, mistenkeliggjøre eller latterliggjøre, og ta motet fra andre. Det kan gjøre det vanskelig både for de som allerede er aktive og de som ennå ikke har tatt et turinitiativ. Det er krevende å ta tak i nettrollene, men hvis mange nok reagerer på den type oppførsel på en noenlunde sivilisert måte, kan vi skape en tryggere arena også for turavtaler.

Godt gjemt Milorg-koie.

Mitt utgangspunkt

Selv liker jeg å lete opp steder jeg har lest om, gjerne knyttet til historie. Jeg liker å delta i turorientering og i den seinere tid også lete etter rester etter flere generasjoner koier, setre og plasser. Det bringer meg ut i terrenget, utenfor stiene.

Sportegn etter dyr har kunnet fortelle mye om faunaen i området. Det er mer elg og rådyr i skogen enn enkelte vil ha det til, for å si det sånn. Jeg går en del alene, men også med venner, og iblant deltar jeg i fellesturer i regi av Østmarkas Venner, lokallag av DNT eller andre. En gang har jeg ledet en felles-tur for det lokale DNT-laget jeg er medlem av, men jeg foretrekker å ta med andre på enklere turer med noen få deltakere.

Turforberedelser

I forkant er det lurt å sjekke hva slags turer deltakeren har vært med på tidligere, hvor vedkommende har gått, og hva slags turutstyr – men særlig hva slags fottøy – vedkom-

En ekstra genser kan komme godt med – for eksempel som skjerf!

mende har. Gi råd om fottøy og bekledning og sørg for at den enkelte tar med en liten sekk med matpakke og drikke, samt eventuelt andre småting som passer for årstiden og været. Så er dere i gang.

Når dere har kommet ut: Fortell mer om bekledning og variasjon av denne, om å la være å gå til fots i skiløyper, om når du kan/bør tenne bål og ikke, og om å unngå for-søpling. Ja, *du* har vært på tur før, og vet dette. Det gjør ikke nødvendigvis en nybegynner. Ta med en ekstra lue, votter eller genser i sekken. En ekstra kopp til varmt drikke er heller ikke av veien, og litt opp-tenningsved og en liten presenning kan redde en tur med mye vær for en nybegynner.

Et passende turopplegg

Hvordan blir det en *bra* tur? Kanskje først og fremst ved å tilpasse turen etter delta-

kerne. Lengde, varighet, tempo – *tur etter evne* er sentralt. Det gjelder enten du har med deg barn/barnefamilier eller et voksent menneske som ikke har vært noe særlig på tur før. Fotturer et av åpenbare grunner enklere både å planlegge og gjennomføre enn turer som krever mer utstyr og teknikk.

Det behøver ikke å være komplisert. Også på tur er det enkleste ofte det beste. Og selv om enkelte kan ha vært litt skeptiske til å være med ut, er de fleste overraskende fornøyde når turen er gjennomført.

Noe av det fineste ved å ta med seg «ferskinger» ut, er å se turdeltakerne oppleve glede ved å mestre det å være på tur – både det tekniske ved å gå på ski, padle, klatre eller slå leir, men også gleden ved å oppdage naturen rundt seg og hva som skjuler seg der.

Send deltakeren foran inn til severdigheten du vil vise fram. Det er morsommere å oppdage den selv enn å bli «tauet» inn, enten dere skal til Dryppet, Smalvannshula, Trollkjerka/Steinkjerka, Solaasen eller restene av Korpås-Olsens hule og hytte, som er et knippe steder man enkelt når med utgangspunkt i for eksempel Skullerudstua eller Grønmo Golfklubb.

Gjør oppmerksom på og fortell om stedene dere passerer: Gamle skogplasser, en gammel ridevei, en naturformasjon, ei milorg-koie eller et annet sted med en historie – både fakta og overtro. Du trenger ikke å ha dybdekunnskap, men for deltakerne kan det gi det lille ekstra som gjør at de husker turen. Og om det passer inn i turruta, skader det ikke å stikke innom en av markastuene på vei hjem. Litt varme og en vaffel er sjelden

Artikkelforfatteren Egil Engen har mange gode råd til de som vil ha med seg nye kamerater på tur. Foto: Ståle Askerød Johansen

feil. Og dokumentasjon av turen gjennom kameralinsa er både til glede for deltakerne og til andres inspirasjon.

Ha gjerne et mål for turen, et som er enkelt og oppnåelig, som å komme fram til et utsiktspunkt. Men vær også åpen for å justere turmålet og gjøre andre ting underveis. Det viktigste for å få folk ut på flere turer, er at de husker dette som en hyggelig aktivitet.

Andre aktiviteter kan være orientering, hvor du er sikkerheten for at postene – som ikke behøver å ha en postmarkering – tilslutt finnes. La først deltakerne prøve seg, og gi ros når de får det til. Eller la deltakeren selv samle opptenningsved, sjekk ferdighetsnivået (spør!), fortell hvordan bålet best bygges og tennes, og la deltakeren gjøre det og føle seg nyttig når rasteplassen klargjøres.

Alle kan!

Jeg har ikke funnet opp kruttet, her. De som har bakgrunn som DNT-turledere, som befal i forsvaret eller fra friluftsledelse i speideren, og for såvidt mange småbarnsforeldre kan kjenne seg igjen i disse enkle eksemplene. Man har lett for å tenke at de mange erfarne markatraverne har størst forutsetning for å ta med seg andre ut, men du behøver ikke være en erfaren turleder for å være en god veileder i natur – en «veg-gleder», som Nils Faarlund i Norges Høyfjellsskole kalte det.

Det er kanskje ikke så mange av nybegynnerne i marka som leser dette – de er trolig ikke medlemmer av Østmarkas Venner. Desto viktigere blir det for dere som er medlemmer å være på tilbudssiden, tilby tur til andre og dermed sikre ettervekst til foreningen, ved å inspirere til at flere kommer seg ut og blir glade i Østmarka.

143 , Norge.Sarasbraaten. Nøklevandet,

Merrapina omkring 1900. Foto: Severin Worm-Petersen. www.oslobilder.no

Østmarka før og nå

Tekst og foto: Espen Bratlie

Sammenlignet med Nordmarka, finnes det få fotografier fra Østmarka i gamle dager. Sarabråten er stedet som er mest dokumentert, med bilder av husene og alle gjestene der.

Det er spennende å lete blant gamle fotografier på internett. En slik side er www.oslobilder.no. Med et enkelt søk på stedsnavn vises de aktuelle bildene i basen. Postkort er også en kilde.

Jeg har et fotoprojekt der jeg refotograferer gamle motiver med mennesker i bildet. Disse har vært presentert på Facebook-sidene «Østmarka» og «Sarabråtens venner». Jeg har enten brukt meg selv eller turfølget som modell. De nye bildene er ikke så nøyaktige på centimeteren, og heller ikke med eksakt riktig breddvidde på linsa – som bildene til landskapsgeografen og fotografen Oskar Puschmann. Han har gjort en rekke refotograferinger basert på eldre landskapsfotografier.

De kjente fotografene Anders Beer Wilse, Knud Knudsen og Axel Lindahl besøkte alle Østmarka og først og fremst Sarabråten. Men også andre mindre profilerte navn har etterlatt seg historisk dokumentasjon. De brukte med seg store og tunge kameraer på stativ. Kollodium-prosessen var en fotografisk prosess inntil tørrplater med gelatin ble oppfunnet i 1871. Etter hvert kom håndholdte fotoapparater.

Det var tidligere mange hoppbakker i Østmarka, og rester etter disse finner vi frem-

deles. Mellom Bremsrud og Ødegården, øst for Nøkle vann, lå hoppbakken som gikk under navnet Frambakken. Den var i bruk til slutten av 1950-tallet og var en 20-meters-

Merrapina i dag. Foto: Espen Bratlie.

Frambakken på 1920-tallet. Foto: Privat. Utlånt av Helge Oskarsen.

bakke. Sportsklubben Freidig fra Nordstrand kan ha startet bruken allerede omkring 1900. I skråningen ned mot den gamle rødmerka skiløypa er det fortsatt mer åpent enn ellers. Ingen store grantrær.

Sarabråten og området rundt var flittig i bruk, og mange fotografier ble tatt. På et gammelt bilde sitter det en kar på en stabbestein i Merrapina, den gamle veien som leder opp til plassen. I dag er steinen borte, så da får en liten stol duge. Legg merke til steinfyllingen, som Thomas T. Heftye anla i nordenden av Nøkle vann. Nettstedet oslobilder.no angir opptaket til 1890-1910. Veien kom omkring 1895, så riktig tidsbestemmelse er nok noen få år etter. Den forsvant under vann etter den siste oppdemmingen i 1923.

Hundre år eller mer er lang tid, og refotograferingene viser tydelig at det har grodd igjen i Østmarka.

Frambakken i dag. Foto: Espen Bratlie.

Minnestund på Sarabråten

Hva: Minnestund ved Milorg-bautaen

Hvor: Sarabråten

Hvem: Østmarkas Venner

Når: Torsdag 6. juni 2019 kl. 19:00

Østmarkas Venner arrangerer den årlige minnestunden ved Milorg-bautaen på Sarabråten.

Robert Mood, president i Norges Røde Kors, holder dagens tale

- «Til ungdommen» framføres av SAS-Singairs med dirigent Synnøve Vang
- Østre Aker Musikkorps spiller
- Bautaen hilses av Østmarkas Venner

Turen til Sarabråten kan begynne ved Østmarksetra eller Rustadsaga, eller du kan gå via Mariholtet.

*Bautaen på Sarabråten.
Foto: Espen Bratlie*

Busstransport kl. 18:00 fra P-plassen ved Østmarksetra.
Påmelding til Ivar Ekanger, mobil: 905 34 357 innen 1. juni.

Østmarka-vinterens villeste og våteste eventyr

Tekst: Johan Ellingsen – Foto: Espen Bratlie

«For søndag 17. mars advares det mot ekstremt store nedbørmengder i form av snø eller sludd, særlig i områdene vest for Oslo». Å arrangere en guidet skitur i den kommende nasjonalparken i Østmarka skulle tydeligvis ikke være enkelt!

Men været på lørdag meldte «fare» for litt sol, så da var vi seks gjenværende turentusiaster – av de opprinnelig 15 påmeldte – klare for å gjøre et forsøk. Den annonserte villmarksturen mellom Sandbakken og Vangen var egentlig planlagt til helgen 9. og 10. februar. Men da Blindern varslet om store mengder regn på tørr snø, innså vi at turen måtte utsettes.

Nå i mars var jo snøen allerede våt, så litt mer våt snø fra eller til skulle vi tåle. Og valg av riktig skismøring ville bli enklere. Planen vår for helgen var å gå fra Sandbakken på kryss og tvers til Vangen, litt utenfor allfarvei, mest på ubrøytete løyper.

Svartdalen – helt i østlige ytterkant av det flotte Spinneren friluftslivsområde – ble turens første etappe, dog med store hindre i form av åpne myrhøl og bekker. Men du verden så imponerende denne utgamle forkastningskløften er. Derfra gikk vi til Sør-Elvåga hvor isen var sikker, noe et scooter-spor midt på vannet ga trygghet for.

◀ *Gjennom Svartdalen, en imponerende og ut gammal kløft.*

Fra Sør-Skytten fulgte vi «puttisløypa» til Slepptjern, der vi svingte sørover myrdråget mot Simmingsmyr. Til tross for gode sporforhold var det lite dyreliv og -spor å se, selv om kjøttmeisen hadde startet opp litt vårsang i det urolige marsværet. Men det letnet litt da vi nærmet oss den svært fuktige Simmingsmyr, der det ble skikkelig bål- og kaffearast med utsikt over myra. Dog uten den varslede sola.

Det går et fint drag opp på Eriksvannsåsen litt i nordenden av Simmingsmyr, slik at vi enkelt kom opp til den lange myra som av enkelte også kalles Slåttebråtmyra. Her er det en liten idyll, langt unna «trikkeskinner» og preppemaskiner.

Siden det ennå var noen timer til middagen skulle serveres på Vangen, vendte vi nesa nordover Paradisdalen etter at Slåttebråten var passert. Tung tråkking opp mot Skogsmåsan ble belønnet med hundeløype på den flotte måsan, som tydeligvis har sluppet unna skogbrukets iver etter å grøfte ut «vassjuk skogsmark». I Næssløypa ned mot Torkildsmåsan støtte vi endelig på ferske spor fra skogens konge, som hadde beitet på lauvkrattet rundt myra. Godt at ikke gråbein har tatt alle!

Over Kløftetjern, i trygg avstand fra et oshull.

På Vangen ventet en kongelig mottakelse, med oppvarmet badstue og en kald øl. Lukten av Roys ferske og uimotståelige kanelboller kilte i neseborene også neste morgen, da baksten til søndagens gjester var i full gang. Men hvilket vær! Den varslede ned-

Søndagsværet denne dagen gjorde seg best sett innenfra stua på Skjelbreia. Foto: Johan Ellingsen.

børen hadde gitt 20 cm kram nysnø. Inni mellom tunge snø- og regnbyger la vi i vei via Milorgløypa til Steinsjøen og Kløftetjern, for å gå den fine Gråbeindalen ned igjen til Skjelbreiaveien. Det tiltakende regnet resulterte i gjennomvåte deltakere og ski, som gjerne ville dra med seg en ekstra liten ising eller snøklump. Også kalt kladder. Takk og pris da for ei varm stue og en ditto solbærtoddy hos Osloomarka Trekkhundklubb på Skjelbreia. Marka var nesten tom for folk i pissregnet, og de fleste som trosset være måtte – som oss – innom stua for å klage sin nød.

Turens siste store kraftanstrengelse ble det undertegnede beskrev som en snarvei til Sandbakken, fra hytta ved Skjelbreia og rett opp på Flaåsen via en gammel rødmerket løype. Beskrivelsen «snarvei» ble gjort kraf-

Bålrest ved Simmingsmyr.

tig til skamme etter en tung tråkking i kramsnøen, og deretter en farefull nedfart til Fugleleikmyrene, men belønningen fikk vi da vi nådde hovedløypa som bare gikk nedfor til Sandbakken.

Skal si de gamle markaløypene i dag er lite egnet for både langrennsski, snøscooter og preppemaskiner! Selv med våre fjellski var det tøft nok å ta seg fram. Mon tro om folk også var dyktigere på ski «i gamle dager», før tilretteleggingen tok overhånd.

Om mulig enda våtere til skinnen, nådde vi endelig parkeringen på Sandbakken – nesten litt flau over ikke å ha vært innom Gunn og Sebastien for å fortære noen boller der også. Men da var lengselen etter en varm dusj hjemme for sterk. Og alle var enige om at det hadde vært en fin tur...

Tørrfuru ved løypa mellom Steinsjøen og Kløftetjern.

Slåttetreff og tur i Østmarka naturreservat

Hva: Slåttetreff og guidet tur i reservatet
Hvor: Bøvelstad og Østmarka naturreservat
Hvem: Kulturlandskapsgruppa for Bøvelstad – ØV
Når: Lørdag 29. juni. Guidet tur søndag 30. juni.

I juni arrangerer vi nok en gang slåttetreff i hjertet av Østmarka!

Tradisjonen tro, blir det undervisning og praksis i ljaslått og hesjing.

Det er ingen påmelding til slåttetreffet. Vi samles på Bøvelstad fredag kveld. Alle tar med det de ønsker av mat og drikke til hele oppholdet. Det blir servert slåttegraut på lørdag, før det settes opp griller på kvelden.

Bøvelstad er en tidligere husmannsplass som ligger flott til ved Børtervann i Rausjø skog, omtrent midt i Østmarka. Bøvelstad drives i dag som hytte av DNT Oslo og Omegn. Søndag er det guidet tur i Østmarka naturreservat, med Johan Ellingsen som kjentmann.

Velkommen!

ØV inviterer til slåttetreff på Bøvelstad – og guidet tur i reservatet. Foto: Kjell Erik Sandberg.

Mer informasjon om adkomst etc. finner du på våre nettsider:
www.ostmarkasvenner.no

Guidet høsttur i Skis del av «nasjonalparken»

Hva: Guidet høsttur i Ski kommunes del av «nasjonalparken»

Hvor: Oppmøte ved parkering på Krokhol golfbane

Hvem: Reidar Haugen, skogsbestyrer

Når: Søndag 8. september 2019 kl. 11:00–15:00

Skogsbestyrer i Ski kommuneskoger, Reidar Haugen, tar oss med på en guidet tur i vakker natur med mye kulturhistorie. Turen går på blåmerka sti via Paddetjern og vi går opp til Tømmeråsen, det høyeste punktet (313 moh) i Ski kommune med flott utsikt. Vi nyter utsikten og medbrakt mat og drikke, og går tilbake via Tretjern og til Krokhol.

Turen er ca. 7 km lang, og går på gode stier med en god del stigning i et spennende skogslandskap.

Ta med mat og drikke, godt fottøy og klær etter vær.

*Utsikten fra Tømmeråsen er formiddabel. Er vi heldige med været ser vi Gaustadtoppen.
Foto: Espen Bratlie.*

Følg med for mer informasjon på våre nettsider
www.ostmarkasvenner.no.

Paneldebatt under feiringen av markalovens tiårsdag. F.v.: Liers ordfører Gunn Cecilie Ringdal, Nittedals ordfører Hilde Thorkildsen, klima- og miljøminister Ola Elvestuen, skogeier Carl Otto Løvenskiold, Helga Gunnarsdóttir, Skiforeningens generalsekretær Erik Eide, dagens konferansier Andreas Hompland. Foto: ØV

Markaloven er ti år, men kampen fortsetter

Tekst: Bjarne Røsjo

– Da markaloven kom for ti år siden, trodde vi at vi kunne puste ut og konsentrere oss om hyggelige ting som informasjon og turer. Så feil kan man ta, sa ØVs styreleder Helga Gunnarsdóttir da lovens tiårsdag ble feiret i begynnelsen av april. Flere talere var inne på det samme: Markaloven er ti år gammel, men kampen for Marka fortsetter.

Markaloven ble vedtatt torsdag 2. april 2009, og det ble sagt mange flotte ord om både Marka og loven da Oslo og Omland Friluftsråd (OOF) inviterte til stor jubileums-konferanse på Voksenåsen hotell- og konferansesenter på dagen ti år senere. Erik Solheim, som var miljøminister i 2009 og bidro til å banke markaloven igjennom, minte i sitt innlegg om at det hadde vært nesten utelukkende negative oppslag i mediene på den tiden.

– Vi hadde blant annet noen kjente idrettsstjerner som løp rundt og snakket om at loven ville bli en katastrofe, sa Solheim.

Men markaloven ble aldri den glassklokken som motstanderne advarte om. Valgerd Svarstad, som er fylkesmann i det som nå er Oslo og Viken, fortalte blant annet at Fylkesmannen i Oslo og Akershus hadde hatt 124 marka-relaterte søknader til behandling i 2018. I hele 93 prosent av tilfellene ble søk-

nadene innvilget: Det er ikke «nei til alt», som advarslene gikk ut på.

Fornøyd med loven, ikke med praksis

ØVs leder, Helga Gunnarsdóttir, minte i sitt innlegg om at forgjengeren Johan Ellingsen – som var ØV-leder fra 2011 til 2017 – hadde holdt et skarpt innlegg da lovens femårsjubileum ble feiret. Da loven ble vedtatt trodde Østmarka-vennene nemlig at presset mot Marka ville avta, men slik gikk det ikke i det hele tatt.

– Vårt budskap i dag er derfor ganske likt det vi sa for fem år siden. Da markaloven kom, trodde vi at vi kunne puste ut og konsentrere oss om hyggelige ting som informasjon og turer. Men de senere årene har vi tvert imot sett ett økt utbyggingspress. Boligområder tett opp til grensa, infrastruktur som store trafostasjoner, og beredskapssenter med tilhørende støy. Og enorme idrettsanlegg som Linderudkollen i Lillomarka eller Mari-kollen i Rælingen med tilhørende veier, sa Gunnarsdóttir.

ØV-lederen presiserte at markavennene er fornøyd med selve Markaloven slik den er og mener at den *ikke* trenger endring. – Kanskje med ett unntak: At skogbruket ikke er omfattet av loven, er og blir en stor skuffelse. Vi er dessuten ikke fornøyd med at loven praktiseres for dårlig, for eksempel ved oppfølging og håndhevelse av lovbrudd. Vi ser også mange forsøk på omgåelse av loven, og flere forsøk på svekkelse av loven og forskrifter som er hjemlet i loven, sa hun.

Stor takk til pådriverne

Helga Gunnarsdóttir benyttet anledningen til å minne om at ØV ble etablert for snart

53 år siden – og formålet var og er å ta vare på Østmarka.

– Vi har derfor vært ivrige støttespillere og pådriverne for markaloven. Tre personer fra organisasjonene, som er her i dag, var sentrale pådriverne. Det er Hans Petter Aas fra OOF, Gjermund Andersen fra Naturvernforbundet i Oslo og Akershus og vår daværende styreleder Steinar Saghaug. De fortjener alle en *meget* stor takk, sa hun – og salen applauderte for deres innsats.

Gamle damer har ingen lobbyister

ØV-lederen mener at man ikke trenger være rakettforsker for å forstå at det er veldig ulikt styrkeforhold mellom ulike interessegrupper i Marka.

– Gamle damer og små barn har ingen lobbyister og ingen til å tale sin sak om bevaring av nærskogen, mens den organiserte idretten har ansatte og bruker PR-byråer og arkitektfirmaer til å fremme sine utbyggingsinteresser. Men en lykke for én er ulykke for en annen. Dere leste sikkert innlegget i Aftenposten fra den unge damen her om dagen, som klaget sin nød over at nærskogen hennes ble transformert til slalåmbakke.

Helga Gunnarsdóttir påpekte også at ØV hele tiden må kjempe mot både små og store, og til dels systematiske, eksempler på omgåelse av loven. Det grelleste eksemplet gjelder Marikollen idrettsanlegg i Rælingen, hvor det ifølge reguleringsplanen skulle anlegges en vei/skiløypetrase med maks seks meter bredde inkludert skulder. Men veien ble ekstremt mye større:

Et grelt eksempel på omgåelse av markaloven: Utbyggerne bak Marikollen idrettsanlegg søkte om å anlegge en seks meter bred veiskiløype inkludert veiskuldre, og dette er resultatet. Foto: ØV.

– Da byggingen kom i gang høsten 2016, fikk vi sjokk og mange klager fra fortvilte turgåere. Vi fulgte opp saken hos Fylkesmannen og kommunen uten særlig hell. Byggingen av denne veien er et grelt eksempel på overtramp og omgåelse av regelverket, sa ØV-lederen.

– Heldigvis har vi også motsatte eksempler, som viser at det går an å etablere idrettsanlegg uten å bryte lover og reguleringsplaner. Skullerud skistadion i Oslo er et godt eksempel på hvordan det kan gjøres, og vi har støttet oppgraderingen av dette idrettsanlegget. Vi støtter også mange former for tilrettelegging i Marka. Men vi mener fortsatt at en del arealkrevende aktiviteter som ballbaner, klatrevegger, skateboardanlegg og golf-

baner, ikke er markabaserte, men typiske urbane aktiviteter som hører hjemme i byen.

Markagrensa ligger fast

Oslos byrådsleder Raymond Johansen hadde inntrykk av at folk flest i stor grad er fornøyd med den eksisterende tilretteleggingen for ulike aktiviteter i Marka, men det er også et økende press for økt tilrettelegging. Det er imidlertid ikke aktuelt å gjøre om store deler av Markas randsone til «aktivitetssoner», som det borgerlige byrådet foreslo i 2014. Det sittende byrådet vil isteden nøye seg med å oppgradere de viktige innfallsporene til Marka, med blant annet bedre skilting og tilrettelegging. Men alle områder skal ikke tilrettelegges! lovt Johansen.

– Alt skal ikke tilrettelegges! sa Raymond Johansen i sitt innlegg. Foto: ØV.

– Oslo er den kommunen i landet som har flest registrerte arter, og de fleste truede artene – og disse må vi beskytte! La det derfor ikke være noen tvil: Markagrensa ligger fast, sa Johansen – i alle fall så lenge det rødgrønne byrådet regjerer i Oslo.

Naturen er en gratis lykkepille

Flere talere på konferansen påpekte at Oslo-marka er en ressurs av uvurderlig verdi. Erik Eide fra Skiforeningen sa for eksempel i sitt innlegg at Oslomarka er «klodens viktigste skiområde». Da tenkte han på at Marka er omkranset av kommuner med mer enn en million innbyggere, og mange av dem kan knapt vente med å komme seg ut i Marka så snart det har kommet tilstrekkelig snø.

Men det siste ordet gikk til Dag O. Hessen, som er biolog og professor ved Universitetet i Oslo.

– Det er masse studier som viser hvordan natur – ikke bare villmark men også nærnaturen – senker blodtrykket, senker stresshormoner, senker pulsfrekvensen, øker nivået av lykkebringende hormoner som serotonin. Dette er grunnen til at mange rapporterer om lykke når de er ute i naturen. Naturopplevelser er et gedigent folkehelseaspekt, men dette er et budskap som langt fra er erkjent politisk. Det er jo ikke sånn at natur kurerer alt, men natur er en stor, bivirkningsfri og gratis lykkepille! sa Hessen.

Lutvann er et av de klareste vannene i Østmarka. Foto: Bente Lise Dagenborg.

Mindre sur nedbør og klimaendringer fører til brunere vann i Østmarka

Av Bjarne Røsjo

Gunnhild Riise har travet rundt i Østmarka og tatt vannprøver helt siden hun jobbet med en mastergrad i limnologi på 1980-tallet, og kan bekrefte det mange har inntrykk av: Mange av vannene er faktisk blitt brunere. – Og vi kan ikke utelukke at noen av vannene kommer til å bli enda brunere, forteller Riise.

Professor Gunnhild Riise ved Norges miljø- og biovitenskapelige universitet (NMBU) har undersøkt hele 24 innsjøer i Østmarka over mange år, og konstatert at flere av dem har fått en brunere farge i løpet av de siste 20 årene. For enkelte innsjøer, som Solbergvann, har det skjedd en tredobling av fargen siden 1980-tallet (målt mot en standardisert

fargeskala). Mens Lutvann, like i nærheten, fortsatt er en av de klareste innsjøene i Østmarka.

– Det som kanskje kan virke litt rart, er at den økte brunfargen delvis skyldes at den sure nedbøren er redusert. Man kunne jo trodd at mindre sur nedbør og mindre luft-

båren forurensning gjør vannene klarere, men slik er det altså ikke, forteller Riise.

På 1970- og 1980-tallet førte sur nedbør til omfattende skogdød i grenseområdene mellom daværende Øst-Tyskland, Tsjekkoslovakia Polen. I Norge ble særlig laksestamene på Sørlandet og Sør-Vestlandet hardt rammet. Skogen på Østlandet klarte seg derimot bra – men de færreste la merke til at innsjøene i Østmarka faktisk ble *klarere* i denne perioden.

Humus farger jord og vann

– Det er først og fremst viktig å være klar over at det er humusstoffer som setter farge på disse skogsvannene; ikke kloakk eller annen forurensning. Humus er organisk materiale som dannes fra nedbrutte plante- og dyrerester. Humus gir jorda en mørk farge, og når humus kommer ut i vannmassene ser vannet brunt ut, forklarer Riise.

Det som skjedde i Østmarka mens den sure nedbøren var som mest omfattende, likner på det som fortsatt foregår i renseanleggene som produserer drikkevannet vårt.

– Der tilsetter de blant annet aluminiumsulfat ($\text{Al}_2(\text{SO}_4)_3$), som binder humusstoffene og danner store aggregater som synker ned på bunnen – slik at vannet blir klarere. Den sure nedbøren inneholdt også sulfat, i form av svovelsyre, som bidro til at humusstoffene ble holdt tilbake i jordsmonnet. Avrenningen av humus til innsjøene ble dermed redusert, og i tillegg skjedde det en viss utfelling i vannmassene, forteller Riise.

Derfor var innsjøene i Østmarka antakelig brunere før den sure nedbøren satte inn.

Men det betyr ikke nødvendigvis at innsjøene nå er på vei tilbake til en slags «førindustriell» tilstand.

– Vi er veldig spent på hvordan innsjøene kommer til å utvikle seg. Det kan faktisk hende at de kommer til å bli enda brunere enn de var før, sier Riise.

Klimaendringene kommer

Det er nemlig samspillet mellom prosessene i hele nedbørsfeltet, både i jorda og i innsjøen, som styrer vannkvaliteten. De pågående klimaendringene med økt nedbør kan for eksempel føre til økt avrenning og utvasking av humus – og det kan bidra til økt farge i vannene.

– Klimaendringene fører dessuten til at temperaturen øker, og det fører igjen til økt vekst i skogen. Hvis dette gjør strølaget på bakken tykkere, og det dannes mer humus, kan også dette føre til at humusinnholdet i vannene blir høyere. Dette er noe vi skal se nærmere på fremover, forteller Riise.

Videre er det ikke slik at brunfargen i Østmarka-vannene stiger jevnt og trutt; det ser mer ut som om den beveger seg i form av terskler.

– Takket være Vann- og avløpsetaten i Oslo (VAV), er det gjort mange fargemålinger i Elvåga, som har vært brukt som drikkevannskilde helt siden 1941. Der ser vi at brunfargen har variert rundt et lavere nivå før år 2000, sammenlignet med årene etter. Det henger sammen med at 2000 var et veldig fuktig år, og den økte nedbøren kan ha bidratt til å heve vannfargen til et nivå som er mer upåvirket av at nedbøren er blitt mindre sur, forklarer Riise.

*Solbergvann, like i nærheten av Lutvann, er et av de bruneste vannene som er undersøkt i Østmarka.
Foto: Espen Bratlie*

Studenter på kurs ved Solbergvann: Per-Fredrik Rønneberg Nordhov, Sofie Kjendlie Selvaag, og Linn Agnete Hunsbakk. Foto: Gunnhild Riise.

Ytterpunktene er Solbergvann og Lutvann

Solbergvann og Lutvann er på mange måter ytterpunktene i Østmarka-undersøkelsen. Solbergvann er nemlig et av de bruneste vannene, mens Lutvann er et av de klareste i undersøkelsen.

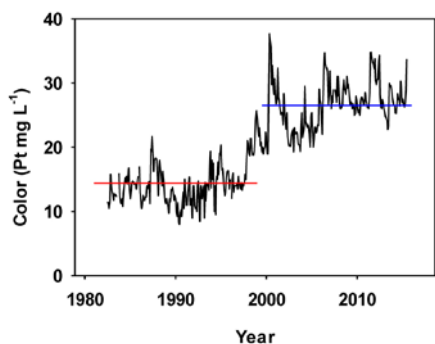
– Det er interessant fordi de to vannene ligger svært nær hverandre, og begge drenerer ned mot Nøklevann – men likevel er de så forskjellige. Lutvann er en stor og dyp innsjø med et forholdsvis lite nedbørsfelt, og det fører til at vannmassenes oppholdstid i Lutvann ligger rundt 10–15 år. Det betyr at lite humus-stoffer tilføres Lutvann, og samtidig får tilførte stoffer tid til å felles ut og legge seg på bunnen.

– Solbergvann har til sammenligning et stort nedbørsfelt i forhold til selve vannets størrelse, og da renner vannet raskt igjennom. Humusstoffene rekker ikke å synke til bunnen før vannet renner videre, forklarer Riise.

Forskning i et viktig skogsområde

Gunnhild Riise tilføyer at forskningen på innsjøer i Østmarka har perspektiver langt utover selve Østmarka.

– Det er ikke bare i Østmarka at vannene er blitt brunere! Det samme gjelder faktisk i store deler av det vi kaller den boreale sonen, altså de store barskogene som dekker store deler av Nord-Europa og Nord-Amerika. Østmarka er et velegnet modell-

Figuren viser at fargen på vannet i Elvåga varierte rundt ca. 15 Pt-enheter før år 2000, men i årene etter har fargen vært omtrent dobbelt så sterk.

område i denne sammenhengen, forteller Riise.

Kanskje kan Østmarka etter hvert bli Norges svar på «Lake District», som er en berømt nasjonalpark i England?

– Det er unikt å ha et uberørt skogsområde i nærheten, som er så velegnet til forskning! Her finner vi mange ulike innsjøer innenfor et begrenset område, og det er ikke behov for å reise over store områder for å samle inn informasjon. Kunnskapen vi kan hente i Østmarka, er aktuell for mye et mye større område!

Forskning i hele Østmarka

Da Gunnhild Riise jobbet med en mastergrad på 1980-tallet, tok hun vannprøver fra over 50 innsjøer i Østmarka. Av disse er 24 innsjøer fulgt opp videre, og danner nå grunnlag for vitenskapelige artikler. Disse innsjøene er spredd over hele Østmarka

Men når Riise hvert år arrangerer metodekurs i limnologi for studenter ved NMBU,

nøyer de seg med en rundtur til Ulsrudvann, Nøklevann, Hauktjern, Kroktjern, Lutvann, Rundtjern og Solbergvann. De sju vannene har ulik karakter, hvor både de dramatiske kløftene ved Hauktjern og det vakre, klare og dype Lutvann pleier å gjøre stort inntrykk.

Gunnhild Riise har ikke bare undersøkt vannfargen i Østmarka; hun har også undersøkt pH, næringsstoffer, metaller med mer. Undersøkelsene viser blant annet at innsjøer med mye humus, slik som Solbergvann, kan ha mer eller mindre oksygenfrie forhold på bunnen gjennom store deler av året.

Også Rundvann og Smalvann i nærheten av Østmarkskapellet har vist fravær av oksygen i dypere vannlag. Dette er en bieffekt av kalking, som er et tiltak mot forsuring. Kalkingen fører til tetthetsgradienter som hindrer at vannmassene sirkulerer og at nytt oksygen kommer ned til bunnvannet. Kalking kan også bidra til at innsjøene blir brunere.

Bading i brunt vann

Mange av vannprøvene er tatt om høsten, når overflatevannet er tilstrekkelig avkjølt og vinden sørger for at hele vannsøylen røres om – sirkulerer. Dette kan du lese mer om i vannforsker Dag Hongves artikkel «Den siste langturen» i Nytt fra Østmarka nr. 2/2017, som også handler om vannprøvetaking i Østmarka.

Noen av vannene i Østmarka er så brune at badende ikke ser sine egne tær hvis de står vertikalt i vannet. Men for badegjestene er fargen mest et estetisk problem og en vane-sak, mener Riise.

Derimot er det brune vannet et større problem for vannverkene, som må bruke store ressurser på å behandle vannet. Dessuten påvirker brunfargen hele økosystemet i innsjøen.

– Innsjøer er hjem for et yrende liv av bakterier, alger og insekter som igjen utgjør maten for fisk, fugler og pattedyr. Hvis solstrålene absorberes i det øvre vannlaget og ikke trenger dypere ned, kan det bidra til redusert fotosyntese og lavere produksjon. Det skal virkelig bli spennende å følge denne utviklingen i årene fremover, forteller Riise.

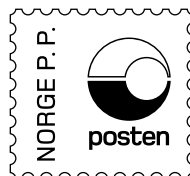
Vannforskning i Østmarka

Navn på 24 vann i Østmarka som er jevnlig prøvetatt i perioden 1983-2018

Tonevann, Midtre Kjerrmosatjern, Eriksvann, Skjelbreia, Krokvann, Holmetjern, Forfoten, Bonntjern, Halsjøen, Drettvann, Skålsjøen, Bjørtjern Øvre, Morterudvann, Svarttjern, Søndre Krokvann, Grinderen, Nordbysjøen, Blåtjern, Østbyputtan, Langvann, Sølvdobla, Nøkle vann, Lutvann, Solbergvann.

Gunnhild Riise er professor ved NMBU, og drar ofte på tur til Østmarka for å hente vannprøver.
Foto: Bjarne Røsjø.

Returadresse:
Østmarkas Venner,
Postboks 85 Nordstrand,
1112 Oslo

Arrangementer Østmarkas Venner i 2019

Naturmangfold og naturopplevelse i verneområder
og kommende nasjonalpark i Østmarka

Dato	Arrangementer	Medarrangør/Guide	Annonseres
6. juni	Minnestund ved Milorgbautaen på Sarabråten i Hauktjern verneområde	Sarabråtenutvalget	Side 23
29. juni	Slåttetreff på Bøvelstad i «nasjonalparken»	Kulturlandskapsgruppa	Side 28
30. juni	Guidet tur fra Bøvelstad til Østmarka naturreservat	Johan Ellingsen	Side 28
8. sept	Guidet høsttur i Ski kommunes del av «nasjonalparken»	Reidar Haugen	Side 29
22. sept	Sidesprang i Hauktjern verneområde	NNV Oslo sør	N fra Ø nr 3
26. sept	Fakkelvandring til Sarabråten i Hauktjern * verneområde	Sarabråtens venner	N fra Ø nr 3
5.–6. okt	Oppdagelsesferd for ungdom i Østmarka * naturreservat	Lars Lindland	N fra Ø nr 3
12. okt	SpeiderhytteTuren 2019: Bli kjent med * Speiderhyttene i «nasjonalparken»	Speiderne	N fra Ø nr 3
12. okt	Barnas dag på Sandbakken	Sandbakken	N fra Ø nr 3
19. okt	Guidet tur fra Grønmo	Lise Henriksen	N fra Ø nr 3
5. nov	Høstmøte på Skullerudstua	Annonseres senere	N fra Ø nr 3

Stolt samarbeidspartner av
Oslo europeisk miljøhovedstad 2019

Oslo kommune
miljøhovedstaden.no

* Turer som er Østmarkas Venners bidrag til Oslo som europeisk miljøhovedstad 2019